

նի է, ներկայ դարձու ակիդները, պատկերային համարձակում՝ նոր, դարձու. գլուխը բացած է եկեղեցական երաժշտության համար, յաջողելով մանաւանդ. կենդանացունել, հնոյն ի տիպ, հայկական ձայնա-գրութիւնը, որ այսօր բաւական ընդհանրապէս ճամբու մը մէջ մտած է:

Գաղա համարձակում Ազգին ըն-ծայած է երկու աշակերտներ, Ա-րիստակէս Յովհաննէսեան եւ Ա-րիստակէս (Թաւադուրի կոչուած) Այս վերջինը իրեն համար ասպարէզ ընտրած էր քաղաքային երաժշ-տութիւնը, իսկ Արիստակէս բոլորովին եկեղեցական երաժշտու-թեան նուիրած էր իւր հանճարը, եւ իրեն գործելու կեդրոնն էր, Մայր եկեղեցին կամ անոր յարա-կից ուսուցիչները:

Բազմաթիւ աշակերտներ ընծա-յած է Ազգին, որոց մէջ կը գտնուէին Երանեանի, Ջէրէանի նման երեւելի երաժշտականներ, որ ար-դէն հանրածանօթ են իրենց տա-ղանդովը:

Բաց աստի, մեծ ծառայութիւն ներ մատուցած է Ազգին եւ եկե-ղեցւոյ, իւր ան բազմաթիւ աշ-խատանքներով իրենց գործը: Երբ բո-լորովին եկեղեցական երգեցողու-թեանց կը պատկանէին:

Ըստ ութ ձայնից, կանոնադրու-նեալ որ բոլորովին աղաւաղեալ էին իւր օրով (ինչպէս նաեւ այ-ժմ դարձեալ) իւրաքանչիւր ըստ պահանջման արուեստի, այնպիսի կերպով մը բարեփոխած է իրենց բուն ձայներուն վերածած է, որք արդարեւ մէկ մէկ հրաշակերտներ են:

Շարականներն ամեն անոց՝ որք ոտանաւոր գրութեան են, եղանակներն ալ կանոնաւոր չափի վերածած է, որով այնչափ անորո-ժայտի դարձած է՝ անոց երգը-ուիլը, որչափ չէ անաղաղակը:

Իւր գործերուն մէջ իրը նշա-նաւոր կրնան յիշել ի նաեւ Յա-րութեան շարականներու «Տէր յերկնցն անուր, ինչպէս նաեւ Մե-ծի շարաթու «Պարգեւատուն» զոր չը գիտեմ, կոյ ջերմեանդ հա-ճատացեալ մը, որ լսած ու լացած չըլլայ:

Ցաղարանի մէջ կը գտնուէին խել մը տաղեր, մեղեդիներ, գանձեր եւայն, որոց մեծ մասին եղանակը բոլորովին կորսուած կամ աղաւա-ղած է: Արիստակէս՝ ասոնցմէ չա-տերը բարեփոխած է չափերն ալ հեղինակած է: Ասոնց մէջ կը գտնուէին Յարութեան տաղ մը «Մա-րիամ Մաթթաւանի» որ արդարեւ հեղինակին գլուխ գործընդ կրնայ համարուիլ, (բայց ոչ այժմեան եր-գութեան պէս):

Աւելորդ կը համարիմք հոս մի-տու մի յիշել նաեւ այն բազմաթիւ երգերն, որք շատերուն ծանօթ է արդէն:

Այսպէս գրեթէ 40 տարիի չափ Ազգին եւ եկեղեցւոյ օգտակար կերպով ծառայած, եւ իւր մահ-ուանէ յետոյ թողած է ստուար ձեռագիր մը իւր բոլոր աշխատա-սիրութեանց՝ զորս Մայր եկեղեց-ւոյ Պարագ դասը՝ հանգուցելոյն ընտանիքէն ուղած է անաւծ էր այն ատեն Տ. Սուքիասի ձեռամբ, խոստանալով որ զանոնք ի յոյս պիտի հանէ, խոստում մը՝ որ 16 տարիներէ ի վեր ցարդ չէ գոր-ծադրուած:

Արիստակէս Յովհաննէսեանի յա-ջողեց թաշեան որ ծանօթ է արդէն իւր գործերովը:

Սա եւս ոչ նուազ աշխատած է եկեղեցական երաժշտութեան դար-գացմանը, մանաւանդ պատարագի երգերու մասին իւր աշխատասի-րած եղանակներովը: զորս ջերմե-անդ ժողովուրդը լսելով, հոգե-կան մեծ հաճոյք մը կը գտայ իւր արտին մէջ:

Իւր երգերն՝ որք այնչափ բազ-մաթիւ են, եւ որք ցարդ զանա-զան հանդէսներու մէջ կերպ ուին, հեղինակուած են այնպիսի դրու-թեամբ մը, որով ըստ կարի հաշ-տեցուցած է, Արեւելեան ու Եւ-րոպական, իրարմէ բոլորովին տարբեր երկու երաժշտութիւն-ները:

Այս ամենը համառօտիւ մը յի-շելով, չեմք կրնար չը ցաւիլ սա կէտին վրայ թէ, Մայր եկեղեցւոյ Պարագ դասը ինչպէս չէ կրցած օգտուիլ սոյն երկու երաժշտա-պետներէն, զորս միշտ իւր գլխուն վերեւ ունէր: Ինչպէս ունէր իւր արամադրութեան ներքեւ, ամսա-կան քսան եւ հինգ Օսմ. ոսկւոյ մօտ հասոյթի աղբիւր մը անխախտ, ընծա տրամադրութեան՝ կտակի Գաղա Ամիրայի:

Մենք Պարագ դաս ըսելով, կը հասկնանք խումբ մը անձնաւոր-ութիւններ, որք սիրահար (ամա-թեօն) լինելով երաժշտութեան մանաւանդ եկեղեցական ճիւղին, ինքզինքնին նմիրած են ան այն:

Արդ՝ չեմք կրնար ըմբռնել թէ՛ աղպիսի նուիրական կոչում ու-նեցող խումբ մը, երբ մէկ կողմէն իւր ձեռաց տակ ունենայ տարե-կան քանի մը հարիւր ոսկւոյ գու-մար մը, եւ միւս կողմէն ալ տուիթ ունենայ միշտ վայելելու հանճարի տէր եղող երաժշտականներ, ալ ինչ կը պակսէր այդ խմբին, օր-քան զօր իւր մէջ զարգանալուն, եւ իր անուան վայելուչ դիրքն ու վայելք ստանալուն, ինչքան ար-գելը եղած էր Արիստակէսի ձե-ռագրերը մինչեւ ցարդ չը հրա-տարակուելուն, կրնա՞յ տուարկ-ուիլ թէ՛ դրամի չգոյութիւնը պատճառ եղած ըլլալ տուր, քո-նի որ այդ թուականէն յետոյ միայն չափիներու համար 3-400 ոսկւոյ մօտ գումար մը ծախսուած է, Պարագ դասու կողմանէ:

Սոյն յայտնի իրողութեանց դէմ, սա կը հակակշռուի թէ՛ Մայր եկե-ղեցւոյ դասուն քով պակասած է երաժշտութեան ճաշակը, եւ ասոր ալ գլխաւոր ապացոյցներն մին սա է որ թաշեանի մահուանէ յե-տոյ, Պարագ դասը երաժշտակե-տութեան պայտօնը վերջնականա-պէս յանձնեց 18-20 տարեկան նո-րավարժ գարի մը, որ Մայր վար-ժարանի շրջանաւարտներէն էր, եւ որով Պարագ դասը բոլորովին իւր վիայը կորսնցուց երաժշտութեան տեսակետով:

Նորահաս երաժշտականը՝ որ ցարդ կը պայտօնավարէ, որչափ որ բնութեամբ ազնիւ, նոյնչափ ալ անազնիւ գտնուեցաւ սակայն, թէ երաժշտութեան արուեստին եւ թէ իւր նախորդաց նկատմամբ:

Ինչ որ Արիստակէսի եւ իր ձեռ-նի գործերն են, խիղճ չըրաւ. եր-բեք զանոնք դուրս վանելու եւ ա-նոց տեղ բերաւ շանք մընոր եւ զանակներ:

Մենք նոր եղանակներու դէմ

չենք, մանաւանդ որ սիրահարն ալ ենք, բայց սա պայմանաւ որ, նո-րը եթէ ոչ գերազանցէ, գէթ հաւատարի հնոյն, թէ վաւերու-թեան եւ թէ անորժառուր ըլլալու մասին, իսկ այս ինչ կամ այն ինչ ձեռնէնտէնին գարդոնին մէկ կը տարը ամբողջովին բերել եկեղե-ցական երգեցողութեան մը մէջ մտցունել, չեմ կարծեր որ պատ-շաճ դատուի:

Այն աշխոյժ ոգեւորութիւնը՝ որ թաշեանի օրով կը տիրէր Մայր եկեղեցւոյ Պարագ դասուն բոլոր երգեցողութեանց մէջ, այժմ բո-լորովին մեռելական դանդաղու-թեան մը վերածուած է. այն աս տիեան դանդաղ երգութեամբ, եւ այն աստիեան երկարատեւ դա-դարներ, որք շատ անգամ ուն-կընդերներ կը խառնուին կարծելով թէ եղանակը անարտած է:

Մեր նորավարժ երաժշտականին սոյն նոր մեթոտին վրայ երբ ա-ւելցունենք նաեւ, նորահաս դըպ-րաց շարականի մասին ունեցած կատարեալ ոգիւնութիւնին, ալ դիւրին է ըմբռնել թէ՛ սօնական օրերու մէջ երգեցողութիւնք ո՛ր աստիեանի անկանոն եւ անխորժ կըլլան:

Եթէ խնդրը ուրիշ թաղի մը դըպրաց դասուն նկատմամբ եղած ըլլար, թերեւս մենք իրաւունք ունեցած չըլլայինք այնչափ խըս-տապահանջ ըլլալու: Բայց այնպէս չէ Մայր եկեղեցւոյ Պարագ դա-սուն համար, որ ի վաղուց հետեւ ամեն տեսակ նւթական եւ բարո-յական քաջախելութիւններ վայե-լած է եւ կը վայելէ միշտ, մի մի այն իւր նուիրական պայտօնին մէջ օրքան զօր փայլելու եւ զարգանա-լու համար:

Եւ երբ ասոր բոլորովին հակա-ռակը կը տեսնուի, կարելի չէ չը ցաւիլ երեւմն փայլուն դիրք ու-նեցող այդ Պարագ դասուն այժմ-եան անկեալ վիճակին վրայ:

Նախկին դպիր Մայր եկեղեցւոյ Գումգարու

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՆՅԱՍԵԱՆ

Վերագրեալ նամակ անկողնա-կալութեամբ հրատարակելով, ե-թէ դատողութիւն մը ընող գտնու-նուի, պատրաստ ենք զայն եւս հրատարակել:

ԹԻԻՃՃԱՐԻՑԵՆ

Կէչէն հաֆթաքի բիացածըդաս Բասգայեա եօթթուարը միւնասի-պէթիլլէ մուամէլաթը Թիւ ճնարի/ ետեւ րէվաճը թամմ ասարը կէօ-րիւմէմիշ տիր, Բոււմէլի վէ է-տիրնէ տէրթ պուղտալընըն գրեւսի 24-25 բարաեա օլան միւ վարէտաթ վէ սաթընը հէճմիլլէթսիդ տէրէ ճէտէ վուգու պուլտուղու կիպի, ճիւն վէ մահալը վիրուտինէ կէօ-րէ, քիլէսի 14 պուշուգ 16 զրուշ բատտէսինտէ պուլտուան եումու-չագ պուղտալ հագգընտա տախի այնը հալալ միւշահէտէ իտիմիշ տիր, կիրպ վէ Աղիմա պուղտալ-լարը միւվարէտաթ վէ սաթընը մէֆգուտ իսէ տէ, քիլէսի 18 զրշ բատտէսինտէ տիր, Կէչէն հաֆթա գարթընտա վիրուտ իթմիշ օլան 100.000 գրեւսի մընը պուղտալը գրեւսի 25 բարաեա էլտէն չըգա-րըվը, վէ քիլէսի 9¼ զրուշա օլ-մագ իւզրէ 3000 քիլէ արքա սա-թընը տըր, Գրեւէլէրի 19-20, վէ

17 պուշուգ բարաեա օլան չալտաթ վէ եուլաթ իւզթընէ հիշ պիր տիւզ գուլթա վուգու պուլտալընը տըր Կէչէն հաֆթա գարթընտա Օտէ-սա, Վարնա վէ Իպրաիլտէն վի-րուտ իթմիշ օլան պիր գաշ պիւն չուվալ ունա միւշթէրի պուլտու-մուշ տուր:

Յասուլեա, նօհուտ պուղա, սոնէ սամ, քէթէն վէ քէնտիր, խաշնաշ վէ բամպուգ թօխումա վէ գուշ ետմիլլէթընէ հիշ պիր կէօնա մուամէլաթ վուգու պուլտալընը իսէ տէ, Գասուլեանը պէհէր 100 գը-եւէսին քիլէսի 100-130 զրուշ վէ տիլէրլէրինըն գրեւսի ֆիւսիլլ արը 42-51, 20-22 պուշուգ, 66-73 46-47, 56-55, 65-68, 32-33 վէ 46-47 բարա բատտէսինտէ ճէրէ-եան իթմիշ տիր:

Գալընա Իիւրաճաթ էմթամը-գա կէլիլլէ, Թիթիթ սաթընը բէք հէճմիլլէթսիդ տէրէճէտէ օ-լուպ, եւալընը գրեւսի 125 զրշ տան 24 վէ թօգաւտ մալի օլա-րագ սաթընը օլան 18 սանաղդ աֆիլլէ շաեանը գալտաթ թիլլէթաթ տըր, ճէհրի հագգընտա մուամէ-լէի թիլլէթարիլլէ վուգու պուլտա-մը, վէ սաթընը օլան 81 չուվալ քիլէթէ գամգընը 18 չուվալ գը-հէսի 19 պուշուգ 20 պուշուգ զը տան պէեալ ճիւս Եօղլաթ, Նիկուէ վէ 19 չուվալ 18-18¼ զրշ տան սարը Էվէրէկ, Նիկուէ, վէ 14 չու-վալ տա Էվէրէկ ճալօ մալիլտէն իպարէթ պուլտուան տուր:

Գանթարիլլէ էմթամըդտան տախի հաֆթա գարթընտա վիրուտ իթմիշ օլան 175 չուվալ գահվէնին մէվէտալլէթն ինքիթալընա պէ-րապէր, 400 չուվալ մարգա վէ ճիւսինէ կէօրէ, պէհէր 100 գրեւ-սի 12-13.50 իրաի Օսմանի օլագ իւզրէ սաթընը, վէ վիրուտ իթ-միշ օլան 3000 չուվալ Թիլլէթիլլէ շէքէրինին մարգաթընա կէօրէ, 87 91 զրւ 2500 չուվալ սաթընը իսէ տէ, չուվալ 76 զրւ սաթը-մագտա պուլտուան Բուս շէքէրի իւզթընէ հիշ պիր ալաղուլթա վու-գու պուլտալընը տըր:

Բանկուն բիրինճիլտէն պու հաֆ-թա գարթընտա 8000 չուվալ վիւ-րուտ իթմիշ իսէ տէ, սաթընը մը, վէ գրեւսի ֆիւսիլլ 87 զրշ, իստա տէսինտէ ճէրէեան իթմիշ տիր: Մընը բիրինճիլլին միւվարէտաթ վէ սաթընը 1200 չուվալ պուլտուշ վէ ֆիւսիլլ 64-80 զրշ, բատտէ-սինտէ պուլտուան տուր ճարսեա բիրինճիլտէն հաֆթա գարթընտա վիրուտ իթմիշ օլան 100 չուվալ 132 զրշ, օլմագ իւզրէ քեւսիլլէն սաթընը տըր, Յիւսիլլաթը թէ պէտալլ իթմիշ օլան մօթ իւ-զթընէ միւվարէտաթ վէ սաթընը եօգ իսէ տէ, սանաղդ լիւրա բարա օլագ 24 զրշ սաթընը պուլտուան Բուս վէ 32 զրշ սա-թընը պուլտուան Աթլան թիլլ կաղը իւզթընէ սաիր հաֆ-թալարտա օլագուլ կիպի, րէվաճ-լը մուամէլաթ կէօրիւլիլլ տիր:

ԱԶԻ. ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՑ

Հոգաբարձութիւն մեծաւ շնոր-հակալութեամբ կը հրատարակէ մարա 21-31 ինպաստ հաստատու-թեանս եղած նուէրները: Բարեգուլ Տեարը, Աղնուա սիրտ Տիկնայք եւ Օրիորդք, Յովհաննէս Էֆ. Եակոբեան իւր

